

**HYLOCOMIUM BREVIROSTRE (BRID.) B.S.G., RECENTNĚ NALEZENÝ MECH
V ČESKÉ REPUBLICE**

Hylocomium brevirostre (Brid.) B.S.G., a moss recently found in the Czech Republic

Zbyněk Hradílek¹⁾ a Svatava Kubešová²⁾

1) Katedra botaniky PFF University Palackého, tř. Svobody 26, 771 46 Olomouc, Česká republika

2) Katedra systematické botaniky a geobotaniky PFF Masarykovy University, Kotlářská 2, 611 37 Brno, Česká republika.

Abstract: The moss *Hylocomium brevirostre* (Brid.) B.S.G., regarded as extinct in the Czech Republic, was found at a new locality in southwestern Moravia (Ledové sluje near Vranov nad Dyjí) in 1994. Ecology of the species at the new locality and its chorology in the Czech Republic are discussed. The species should be included into the category endangered taxa instead of the category extinct taxa in the Red list of threatened bryophytes in the Czech Republic.

Při studiu ekologie mechů na sutích v Národním parku Podyjí sebrala S. Kubešová v r. 1994 při okraji sutě na lokalitě Ledové sluje nedaleko Vranova nad Dyjí 2 položky mechů, které určila jako *Hylocomium pyrenaicum* a *Eurhynchium striatum* (Kubešová 1996). Revizí dokladů bylo zjištěno, že v obou případech šlo o *Hylocomium brevirostre* - druh, považovaný za vymizelý na území České republiky (Váňa 1995).

H. brevirostre má v Evropě suboceanicko-submediteránně-montánní rozšíření. U nás roste spíše ve středních polohách a vzhledem k jeho charakteru je rozšířen více v západní části našeho státu. Údaje z montánních a subalpínských poloh, jakož i z inverzních roklí v nižších nadmořských výškách, nejsou-li doloženy sběry, jsou velmi pochybné. Jde o druh, který je vzhledem k ostatním, za něj nejčastěji zaměňovaným druhům (*Rhytidiadelphus subpinnatus*, *Hylocomium pyrenaicum*), náročnější na teplo a úživnější substráty.

Nejčastěji je tento druh uváděn z kamenů, kořenových náběhů stromů, lesní půdy od nížiny do středních poloh (Mönkemeyer 1927) nebo z břehů, vrcholů skal, dřeva a větví na vlhkých, zvláště zásaditých stanovištích (Smith 1978). Na Ledových slujích roste *H. brevirostre* na okraji nejjižnější z nezalesněných sutí, které se nacházejí na SZ svahu hřbetu Ledových slují. Tento druh byl zaznamenán na svrchní ploše kamene (rula) v suťovém lese as. *Aceri-Carpinetum* Klika 1941 na kontaktu s nezalesněnou sutí as. *Impatiens-Dryopteridetum filicis-maritima* Chytrý 1993. Lokalita se nachází ve výšce přibližně 340 m n.m.

Druh se vyskytoval ve společnosti dalších mechorostů *Barbilophozia barbata*, *Hypnum cuspidatum*, *Paraleucobryum longifolium*, *Plagiothecium denticulatum* a *Rhytidiadelphus triquetrus*, které rostly na stejném kameni. V blízkém okolí (do 2 m všemi směry) byly dále zaznamenány *Anomodon longifolius*, *A. attenuatus* (kořenové náběhy), *Brachythecium velutinum*, *Herzogiella seligeri* (tlející větev), *Lophocolea heterophylla*, *Neckera complanata*, *Plagiomnium cuspidatum*, *Plagiothecium curvifolium*, *P. denticulatum*, *P. succulentum*, *P. cavifolium*, *Pleurozium schreberi*, *Polytrichum formosum*, *Radula complanata* a *Cladonia squamosa* var. *subsquamosa* (det. B. Gruna).

Na lokalitě byl 27.8.1996 zapsán následující fytoocenologický snímek:

Národní park Podyjí, Vranov nad Dyjí, obec Zadní Hamry, Ledové sluje, asi 1,4 km JV obce, 340 m n.m. Plocha snímku 200 m², orientace - SZ, sklon - 30°, pokrývnost E₃ - 90 %, E₂ - 30 %, E₁ - 20 %, E₀ - 50 %.

E₃: *Acer platanoides* 4, *Tilia platyphyllos* 1.

E₂: *Euonymus verrucosa* 2, *Lonicera xylosteum* 1, *Grossularia uva-crispa* 1, *Tilia platyphyllos* +.

E₁: *Dryopteris filix-mas* 2, *Impatiens noli-tangere* 1, *Poa nemoralis* 1, *Rubus idaeus* 1, *Geranium robertianum* +, *Polypodium vulgare* +, *Acer platanoides* (juv.) +, *A. pseudoplatanus* (juv.) +, *Festuca ovina* +, *Viola reichenbachiana* +, *Stellaria media* +, *Scrophularia nodosa* +, *Rubus* sp. +, *Galeopsis bifida* r.

E₀: *Hypnum cupressiforme* 2, *Paraleucobryum longifolium* 2, *Plagiomnium cuspidatum* 1, *Plagiothecium cavifolium* 1, *Pleurozium schreberi* 1, *Brachythecium velutinum* 1, *Barbilophozia barbata* 1, *Polytrichum formosum* 1, *Dicranum scoparium* 1, *Hylocomium splendens* 1, *Anomodon attenuatus* 1, *Rhytidiadelphus triquetrus* 1, *Bazzania trilobata* 1, *Hylocomium brevirostre* +, *Plagiochila asplenoides* +, *Dicranum montanum* +, *Plagiomnium undulatum* +, *Plagiothecium curvifolium* +, *P. denticulatum* +, *P. succulentum* +, *Radula complanata* +, *Neckera complanata* +, *Anomodon longifolius* +, *Herzogiella seligeri* +, *Lophocolea bidentata* +, *L. heterophylla* r.

Přes dobré vymezení je *H. brevirostre* svým vzhledem i velikostí podobný několika jiným mechům - nejvíce však druhům *Eurhynchium striatum* a *Rhytidiadelphus subpinnatus*. Často však bývá zaměňován i s jinými druhy téhož rodu (*H. pyrenaicum* a *H. umbratum*) a dále například s *Rhytidiadelphus loreus*, *Eurhynchium angustirete*, *E. striatum* nebo dokonce za různé druhy r. *Brachythecium*. Proto je třeba kriticky pohlížet na publikované údaje, k nimž chybí herbářové doklady. Při důkladném prohlédnutí (nejen zběžném makroskopickém) je však *H. brevirostre* dobře a snadno poznatelný druh (viz tab. 1).

Tab. 1 - Srovnání rozlišovacích znaků druhů často při determinaci zaměňovaných s *Hylocomium brevirostre*

	<i>Hylocomium brevirostre</i>	<i>Hylocomium umbratum</i>	<i>Hylocomium pyrenaicum</i>	<i>Rhytidiadelphus subpinnatus</i>	<i>Eurhynchium striatum</i>
žebro lístku	dvojité	dvojité	jednoduché (vzácněji dvojité)	dvojité	jednoduché, (zakončené tmem)
parafylie na lodyžce	hustě obalují lodyžku	hustě obalují lodyžku	hustě obalují lodyžku	chybí	chybí nebo ojedinelé
špiška větvičného lístku	náhle zúžená	postupně zúžená	postupně zúžená	náhle zúžená	postupně zúžená

Rozšíření druhu *Hylocomium brevirostre* v České republice

K získání přehledu rozšíření *H. brevirostre* v České republice (obr. 1) bylo vzhledem k častým záměnám použito pouze výsledků revize herbářových položek následujících sbírek - BRNM, BRNU, OL, PR, PRC, herb. S.Kubešové, herb. Z.Pilouse, herb. J.Váni. S negativním výsledkem byl prohlédnut i materiál LIT, MJ, OLM, OP, PL, SUM. Text na schedách byl přeložen do češtiny. Lokality jsou řazeny podle fytogeografického členění České republiky (Skalický 1988). Všem kustodům uvedených sbírek a majitelům soukromých herbářů, kteří laskavě poskytli své položky, patří náš dík.

4b. Labské středohoří

Ústí nad Labem, Vaňov, 12.X. 1878 leg. H.Maly, PR.

25a. Krušnohorské podhůří vlastní

Teplice, obec Unčín, v lese nad hradem Kyšperkem, VII. 1948 leg. Z.Pilous, herb. Z.Pilous.

41. Střední Povltaví

Jilové u Prahy, údolí Sázavy, svahová suť Medníka, 20.III. 1938 leg. K.Preisl, PRC. - Všenory, v lesích, XI. 1893 leg. J.Velenovský, PRC.

56b. Jilemnické Podkrkonoší nebo 93a. Krkonoše lesní (z údaje na schedě není možné jednoznačně zařazení k fytogeografickému okresu)

Krkonoše: balvan v lese nad Černým dolem, VI. 1951 leg. Z.Pilous, herb. Z.Pilous.

64b. Jevanská plošina

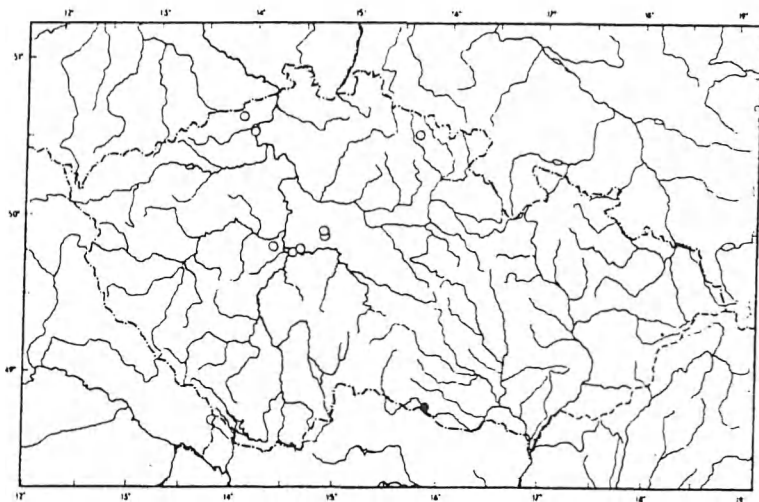
Jevany, 1895 leg. J.Velenovský, PRC; na žulových balvanech u rybníka, 1896 leg. J.Velenovský, PRC; na balvanech u rybníka, 1.VII. 1899 leg. J.Vilhelm, BRNU, BRNM, PRC, PR (Exs. J.Velenovský:

Mechy české, no. 57); lesy u Jevan, sine dato, sine leg., det. A.Bayer, BRNM. - Na žulových kamenech u obce Doubravčice, 1898 leg. J.Velenovský, BRNM, PRC. - Týnec nad Sázavou, Požárské poleš u obce Prosečnice, 12.IX. 1965 leg. J.Váňa, herb. J.Váňa.

68. Moravské podhůří Vvsočiny

Vranov n. Dyjí, Ledové sluje, ca 340 m, 6.VIII. 1994 leg. S.Kubešová, herb. S.Kubešová; 27.VIII. 1996 leg. Z.Hradílek, OL, BRNM.

Většina lokalit náleží k oblasti mezofytika, pouze jediná do termofytika a jedna (snad? - viz výše) k oblasti oreofytika. Jak vyplývá z uvedeného přehledu lokalit, je druh *H. brevirostre* mechem dosti vzácným, sbíraným v minulosti v České republice pouze na 8 lokalitách, naposledy v r. 1965 (u obce Prosečnice, leg. J.Váňa). Proto je cenný jeho recentní nález, navíc na nové lokalitě. Na klasické lokalitě poblíž rybníků u Jevan, odkud pochází také nejvíce herbařových dokladů, se nepodařilo mech v současnosti potvrdit (ústní sdělení Z.Soldána). Zařazení druhu do seznamu ohrožených mechorostů České republiky je proto zcela oprávněné, ale bude nutné ho přeradit z kategorie vymizelých druhů do kategorie kriticky ohrožených druhů.

Obr. 1 - Rozšíření *Hylocomium brevirostre* v České republice
(○ - sběry do r. 1965, ● - nová lokalita z r. 1994)

Literatura

- Kubešová S. (1996): Vegetace mechorostů na suťových polích v Národním parku Podyjí. - Ms. [Dipl. pr. depon. in: knihovna katedry syst. bot. a geobot. PFF MU Brno]
- Mönkemeyer W. (1927): Die Laubmoose Europas. - In: Rabenhorsts Kryptogamenflora von Deutschland, Österreich und der Schweiz IV., Leipzig.
- Smith A.J.E. (1978): The moss flora of Britain and Ireland. - Cambridge.
- Skalický V. (1988): Regionální fytogeografické členění. - In: Hejný S. et Slavík B., eds., Květena České socialistické republiky I, p. 103-121, Academia, Praha.
- Váňa J. (1995): Předběžný seznam ohrožených mechorostů České republiky II. Mechy (Bryophyta). - Preslia, Praha, 67:173-180.